

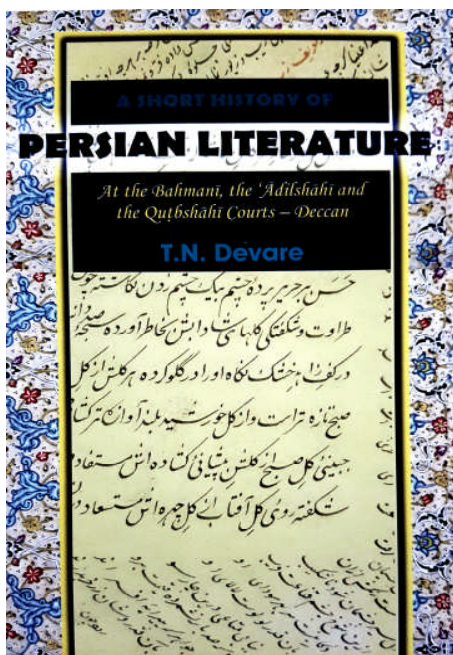
معرفی دکتر تکارام ناگیش دیوری^۱:

استاد فارسی و اردو دکن هند

♦ ضیاءالرحمان

به مناسبت تجدید چاپ کتاب بسیار ارزشمند او:

«تاریخ مختصر ادبیات فارسی در دوران بهمنیان، عادلشاهیان، و قطبشاهیان دکن»^۲

چکیده

مقاله حاضر در معرفی احوال زندگی و آثار استاد برجسته دکن هند، آقای دکتر تکارام ناگیش دیوری است که در دانشکده نوروبی وادیا در پونه زبان‌های اردو و فارسی را تدریس می‌کرد. اطلاعاتی که در اینجا مربوط به آقای دیوری فراهم آورده شده است بر اساس مصاحبه با پسر ایشان آقای سدهیر دیوری است، و مقاله‌نگار خودش این مصاحبه را به انجام رسانده است.

1. Dr. Tukaram Nagesh Devre

♦ استادیار بخش فارسی دانشگاه دهلی، دهلی.

2. A short history of Persian Literature at the Bahmani, Adilshahi, and the Qutbshahi Courts-Decan.

کلید واژه‌ها: کراکهید، نانیدید، دانشکده نوروژی وادیا، پونه، کشاورزی، مراتهی

دکتر تکارام ناگیش دیوری استاد برجسته فارسی و عربی دانشکده نوروژی وادیا در پونه بود و تدریس زبان‌های اردو و فارسی را برعهده داشت. وی روز پنجم ژوئن در سال ۱۹۱۴م در دهکده‌ای به نام کراکهید (Karakhed) که حدوداً پنجاه کیلومتر دور از نانیدید (Nanded) فعلی واقع است، متولد شد. در آن زمان این ناحیه در حکمرانی نظامان دکن می‌آمد. آقای مذکور تحصیل مقدماتی را در جای تولد خودش به پایان رساند، و برای تحصیل عالی به پونه رفت و در دانشکده فرگوسن ثبت‌نام کرد و برای حصول مدرک فوق لیسانس، زبان و ادب فارسی و اردو را انتخاب کرد. ایشان دکتری و لیسانس حقوق را از دانشگاه بمبئی اخذ نمود.

اسم پدر وی ناگیش بود و پیشه کشاورزی داشت و نیز بر جایگاه حسابدار دولتی مأمور بود. دکتر دیوری یک برادر و دو خواهر داشت. برادرش معلم و خواهرانش کدبانو بودند. دکتر دیوری با خانم سوماتی (Sumati) ازدواج کرد و صاحب سه فرزند شد. فرزند اول، آقای سدهیر دیوری است که از خدمات خارجی هند بازنشسته شده است و به عنوان سفیر هند در کشورهای کوریای جنوب، یوکرین، جورجیا، ارمنستان و اندونیشیا مأمور بوده است و مثل پدر خودش دوستدار زبان فارسی و اردو بود. فرزند دوم دکتر دیوری خانم سدها است که از بچگی خیلی باهوش بود و فعلاً پزشکی معروف است و مدرک دکترای داروسازی خود را گرفته است و در همین رشته نیز استاد است. آقای سبهاش دیوری فرزند سومش، مشاور در منابع انسانی است و مدرک فوق‌لیسانس در مدیریت بازرگانی دارد.

عنوان دکترای دکتر ناگیش دیوری «تاریخ مختصر ادبیات فارسی در دربار بهمنیان، عادل‌شاهیان و قطب‌شاهیان دکن» است. وی زیر نظارت استاد معروف دانشگاه بمبئی و دانشور بزرگ فارسی پروفیسور خان‌بهداد شیخ عبدالقادر سرفراز پژوهش دکترای خودش را انجام داد. در آن زمان شهر پونه مرکز مؤسسات تشکیل داده شده از دست استقلال‌خواهان و مصلحان اجتماعی بود، و دکتر دیوری به عنوان کارشناس آموزش و پرورش خودش را برای پایه‌ریزی مؤسسه‌های نو فداکرد، و به این ترتیب دانشکده نوروژی وادیا تأسیس شد، و دکتر دیوری تا پایان زندگی

عضویت این موسسه را داشت. دکتر دیوری در تشکیل دانشگاه پونه نیز به عنوان عضو علمی فعال استخدام شد.

دکتر دیوری یک زبان‌شناس بود و علاوه بر فارسی و اردو بر زبان‌های عربی و هندی و مراتهی (Marathi) نیز تسلط تام داشت. وی زبان‌های تیلگو (Telugu) و پشتو را هم آموخت و می‌شود ایشان را به عنوان فردی چندزبانه به خاطر آورد. دکتر دیوری معاون رئیس مهاراشترا راشتربهاسا سبها بود، موسسه‌ای که با کمک وی در سال ۱۹۴۰م برای ترویج زبان هندی در ایالت قدیم بمبئی تشکیل داده شده بود.

دکتر دیوری دوستدار ادب فارسی به ویژه شعر فارسی بود و در هر دو زبان اردو و فارسی شعر می‌گفت و در جمع دوستان در محوطه کالج وادیا با صدای شیرین خودش می‌خواند. تعداد زیادی از دانشجویانش دوره لیسانس و فوق لیسانس را با موفقیت به انجام رساندند و چند تن از آنها در پوهنتن‌ها و کالج‌های گوناگون به حیث استاد کار می‌کنند. یک فرد پژوهشگر حتماً اثری تحقیقی از خود باقی می‌گذارد و دکتر دیوری نیز اثری از خویش باقی گذاشته است که فراموش کردنی نیست. پژوهش ایشان اثری است که در حوزه ادبی و فرهنگی دکن وسطی امتیاز خاصی دارد. این اثر مبنی بر دکترای دکتر دیوری است. این کتاب نزد دانشجویانی که روی موضوع فرهنگ و ادب دکن تحقیق خودشان را ادامه می‌دهند، خیلی با ارزش است. علاوه بر این، برای کسانی که به وضعیت ادبیات و فرهنگ دکن وسطی علاقه دارند این کتاب برای آنها کمک خواهد کرد.

در پیش‌گفتار این کتاب همکار و رئیس دانشکده نوروبوزی وادیا، آقای دکتر داملی (Damle) می‌گوید که این کتاب با زحمت بسیار نوشته شده است. این کتاب بررسی منتقدانه پیشرفت زبان و ادبیات و فرهنگ فارسی از تأسیس سلطنت بهمینان تا پایان سلطنت قطب‌شاهیان را ارائه می‌کند. این کتاب همچنین حدوداً سیصد و پنجاه سال تاریخ حکمرانی مسلمانان در دکن را در برمی‌گیرد می‌کند.

دکتر دیوری در مقدمه کتاب خود می‌گوید: «در این شکی نیست که هند تحت حکمرانی مسلمانان به زبان و ادبیات فارسی خدمات شایانی عرضه نموده است». دکتر دیوری در این کتاب ادعا می‌کند که قبل از این کتاب روی موضوع دکن کسی مثل

ایشان این‌طور منتقدانه نوشته است و کتاب حاضر اولین کتاب منظمی است که بر موضوع ادبیات فارسی در دکن دوره میانه نوشته شده است. دکتر دیوری تأکید می‌کند: «از نظر تولید ادبیات فارسی در هند، منطقه دکن هیچ‌گاه از شمال هند کمتر نیست و دکن حدوداً سیصدسال مرکز فعالیت علمی در زمینه زبان فارسی بوده است و باعث تولیدات آثار بزرگ در این زبان شده است.

همان‌طور که در بالا اشاره شد این کتاب برای درک کردن اوضاع فرهنگ و ادب فارسی دکن خیلی مهم است و این اهمیت از سیر فهرست این کتاب واضح می‌گردد. کتاب فعلی شامل هفت باب است. اولین بار این کتاب در سال ۱۹۶۱م چاپ شده بود و به مرور زمان مقبولیت این کتاب باعث شد تا چاپ دوم آن هم به طبع برسد و بدین ترتیب از چاپخانه منوهر، دهلی‌نو در سال ۲۰۱۸م به دست خوانندگان علاقمند رسید.

کتاب حاضر شامل ۳۶۸ صفحه با دیباچه آقای سدهیر دیوری، پسر دکتر دیوری آغاز می‌شود و سپس پیش‌لفظ به قلم همکار و رئیس کالج وادیا، آقای دکتر داملی نوشته شده است. بعد از آن دکتر دیوری مقدمه مفصل این کتاب را عرضه نموده است. اصل محتوای این کتاب با شرح روابط فرهنگی هند و ایران به‌ویژه روابط ایران با جنوب هند از قدیم‌ترین زمان تا زمان بهمنیان آغاز شده است.

در باب اول ذکری از صوفیان مسلمان در گسترش ادبیات فارسی شده است. باب دوم منسوب به شعر و شاعری و سرپرستان آن است و شعردوستی سلاطین دکن را ظاهر می‌کند.

باب سوم در مورد وزرای دکن بخصوص خواجه محمود گاوآن، افضل‌خان شیرازی، شاه‌نواز خان و میرجمله و غیره نوشته شده است.

باب چهارم مبنی بر شعر و شعرای زمان بهمنیان دکن است.

باب پنجم در باره تاریخ‌نویسی و تاریخ‌نویسان هند و به‌ویژه تاریخ‌نویسی دکن نوشته شده است.

ذکر ادبیات متفرقه در باب ششم آمده است و در باب آخر این کتاب در باره پیشرفت زبان دکنی بحث شده است و مرحله پیشرفت این زبان را با تفصیل ذکر کرده‌اند و تأثیر فارسی بر این زبان را نمایان ساخته‌اند. با خواندن این کتاب مهم معلوم می‌شود که این اثر با چه دقت و توجه و عمق و با چه زحمت زیادی نوشته شده است. قبل از این که این کتاب ذی‌قیمت اولین بار به زیور چاپ آراسته شود، نویسنده این اثر معروف تصادف کرد و در ۱۹۵۷م چشم از جهان فرو بست.

منابع

Devare, T. N., *A short history of Persian Literature*, Manohar Publishers and Distributors, New Delhi, 2018.